

Статистика, учет и аудит, 4(87)2022. стр. 37-48
DOI: 10.51579/1563-2415.2022-4.04

MPPTA 06.56.21
ЭОЖ 338.22 (574)

ПАНДЕМИЯ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ӘЛЕУМЕТТІК КӘСІПКЕРЛІКТІҢ РӨЛІ

Ержанова Ә.М.* , Аширбекова Л.Ж.

*Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан
e-mail: yerzhanova.aigerim@kaznu.kz*

Аңдатпа. Зерттеу мақсаты - COVID-19 пандемиясынан туындайтын әлеуметтік мәселелерді шешудің тиімді құралы ретінде әлеуметтік кәсіпкерліктің дамуын зерттеу.

Жұмыста COVID-19 пандемиясы жағдайында әлеуметтік кәсіпкерлікті дамыту мәселелері айқындалды, ағымдағы жылдың I қаңтарынан бастап заңнамаға сәйкес әлеуметтік кәсіпкерлік субъектілерінің тізіліміне енгізу талаптары мен процесі талданды.

Қазақстанда әлеуметтік кәсіпкерлік теориялық жинақтауларда, эмпирикалық зерттеулерде, мемлекеттік саясатта толыққанды көрініс таппаған жаңа құбылыс болғанымен, шетелдік тәжірибеде әлеуметтік саланы дамыту құралы ретінде кеңінен қолданылады. Ал болашақта кәсіпкерліктің нақ осы түрі көптеген әлеуметтік проблемаларды шешуге, жұмыспен қамтуды қамтамасыз етуге және көптеген нысаналы топтардың мемлекеттік көмекке тәуелділігін азайтуға қабілетті екендігі дәлелденді.

Түйінді сөздер. Әлеуметтік кәсіпкерлік, әлеуметтік мәселелер, пандемия, мемлекеттік қолдау.

Негізгі ережелер. COVID-19 пандемиясы жағдайында туындаған әлеуметтік мәселелерді шешудегі тиімді құрал ретінде әлеуметтік кәсіпкерлік дамуын зерттеу.

Кіріспе. Қазіргі уақытта әлеуметтік кәсіпкерлік халықаралық тәжірибеде әлеуметтік мәселелерді шешудің сәтті құралына айналды. Әлеуметтік кәсіпкерлік жобалары денсаулық сақтау, білім беру, мүгедектер мен халықтың әлеуметтік қорғалмаған топтарын қолдауда, кәсіптік бағдар беру мен жұмысқа орналастыруға, экология және т.б. салаларда іске асырылады. Әлеуметтік кәсіпкерлік – ұйымның әлеуметтік мақсатын кәсіпкерлік жаңашылдығымен және қызметін одан әрі кеңейту мен дамыту үшін тұрақты өзін-өзі ақтауға қол жеткізумен біріктіретін әлеуметтік-экономикалық қызметтің жаңа тәсілі [1].

Cite this article as: Yerzhanova A.M., Ashirbekova L.Zh. **The role of social entrepreneurship in a pandemic.** *Statistics, accounting and audit.* 2022, 4(87), 37-48. DOI: <https://www.doi.org/10.51579/1563-2415.2022-4.04>

кәсіпкерлік жаңашылдығымен және қызметін одан әрі кеңейту мен дамыту үшін тұрақты өзін-өзі ақтауға қол жеткізумен біріктіретін әлеуметтік- экономикалық қызметтің жаңа тәсілі [1].

Әлеуметтік кәсіпкерліктің негізгі миссиясы белгілі бір әлеуметтік мәселелерді шешу болғандықтан, осы саладағы ұйымдар COVID-19 пандемиясының аясында және оның салдарын женуде маңызды рөл атқарады. Сарапшылардың пікірінше, қазіргі уақытта әлеуметтік кәсіпкерлік пен әлеуметтік инновациялардың маңыздылығы артып келеді [2]. Оларды пандемиядан туындаған проблемаларға жауап берген алғашқы субъектілер деп атағаны кездейсоқ емес [3].

Ғылыми қоғамдастықтың «әлеуметтік кәсіпкерлік» құбылысына деген жоғары қызығушылығына қарамастан, бүгінгі күні бұл құбылысты түсіндіруге және, демек, терминнің түсіндірілуіне қатысты консенсус жоқ. «Әлеуметтік кәсіпкерлік» термині ғылыми әдебиеттерде өткен ғасырдың 60-70-ші жылдары қолданыла бастады және 1980-1990 жылдары кең таралды.

Бұл тақырып бойынша ерте шетелдік әдебиеттердің едәуір бөлігі әлеуметтік кәсіпкерліктің шекарасын анықтай отырып, оны коммерциялық емес сектордың бөлігі ретінде қарастырды, онда менеджерлер моральдық императив пен пайда табу мотивтері арасындағы тепе-теңдікке ұмтылады. Мысалы, Дж. Томпсон әлеуметтік кәсіпкерлікті коммерциялық емес секторда бизнес жүргізу дағдыларын қолдану құбылысы деп санаған [4].

Бүгінгі күні бірқатар ғалымдар, атап айтқанда: Г. Диз, Д. Томсон, Д. Маир, Дж. Кикал, С. Лидбитер, А. А. Москва, А. В. Лисевич, Ю. Н. Арай, В. В. Жохова, Н. М. Зверев өз еңбектерінде әлеуметтік кәсіпкерлік дамуының өзекті мәселелері мен рөлін қарастырған.

А. Московская, А. Лисевич, Ю. Арай, В. Жохова сияқты бірқатар зерттеушілер атап өткендей, мемлекет әлеуметтік мәселелерді шешудің кейбір аспектілерінде қауқарсыз болады немесе оларды тиімсіз шешеді, ал коммерциялық және коммерциялық емес ұйымдардың (КЕҰ) әлеуметтік акциялары уақытша және жүйесіз. Туындаған вакуумның нәтижесінде әлеуметтік проблемаларды шешуде экономиканың үшінші секторының жекелеген өкілдері-әлеуметтік кәсіпкерлер үлкен рөл атқарады.

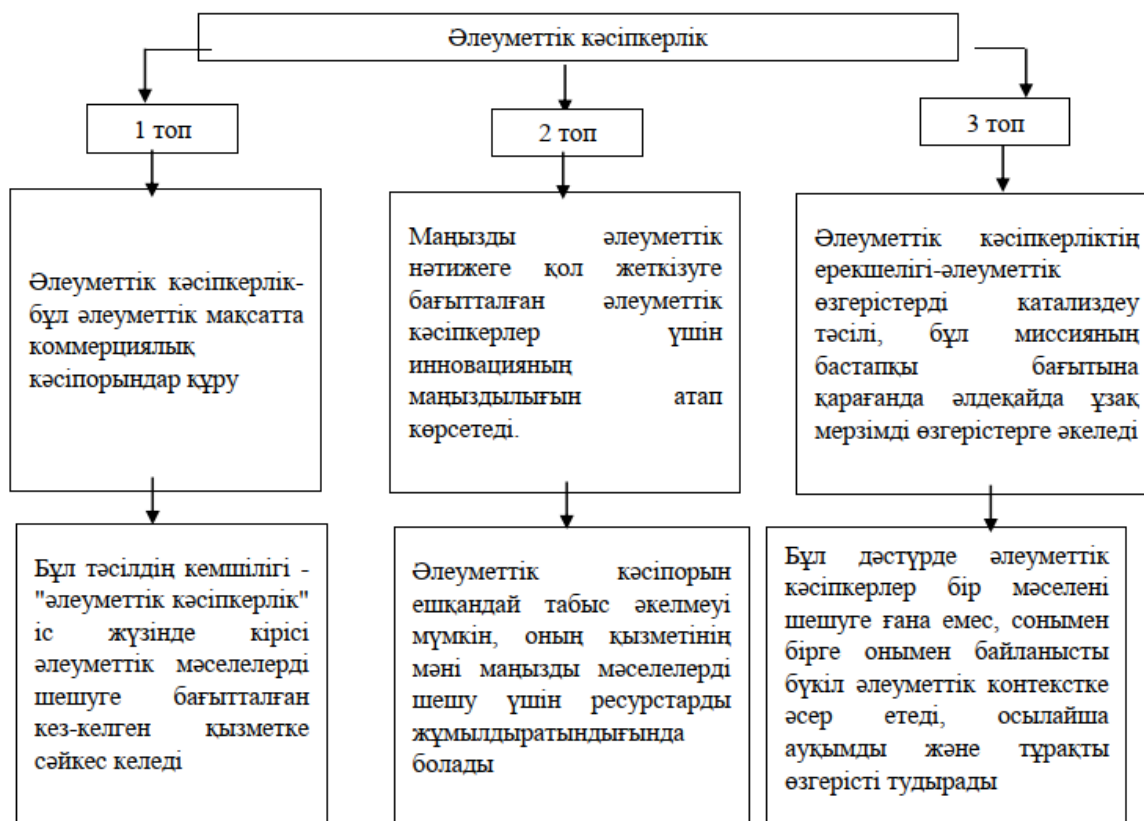
Материалдар мен әдістер. Зерттеу барысында әлеуметтік кәсіпкерлікті талдауға кешенді тәсіл қолданылды, библиографиялық дереккөздерге талдау жүргізілді, аналитикалық, салыстырмалы, сондай-ақ жалпылау әдістері сияқты жалпы ғылыми зерттеу әдістері қолданылды. Пайдаланылған ғылыми әдістердің ішінде талдау мен синтездің маңызы зор. Олардың көмегімен Қазақстандағы әлеуметтік кәсіпкерліктің даму үрдістері анықталды және әлеуметтік кәсіпкерліктің қоғамдағы әлеуметтік проблемаларды шешуге әсерімен оның даму шарттары зерттелді.

Зерттеудің ақпараттық базасын ғалымдардың жарияланымдары мен өзге де еңбектері, Дүниежүзілік банк материалдары, ғылыми ұйымдардың жетекші ғалымдарының бірлескен зерттеулерінің нәтижелері, Қазақстан Республикасы Ақпарат және қоғамдық даму министрлігінің тапсырысы бойынша кешенді әлеуметтік зерттеу шеңберіндегі ақпараттық материалдар құрады.

Нәтижелер мен талқылаулар. Әлеуметтік кәсіпкерлік - бизнес форматындағы әлеуметтік белсенділік, пайдаға емес, әлеуметтік мәселені шешуге бағытталған қызмет[5]. Бұл термин медицина, білім беру, денсаулық сақтау және т. б. салалардағы белгілі бір әлеуметтік мәселені шешу үшін жаңа бизнес-жобаларды құратын адамды немесе адамдар тобын құрайды. Анықтамаға сүйене отырып, әлеуметтік кәсіпкер мәртебесін тек бизнесті дамытатын субъект оның қызметінің негізі бұрыннан бар проблеманы жою немесе оның қоғамға әсерін жеңілдету деп есептеу негізінде ғана ала алады.

Әлеуметтік кәсіпкерліктің келесі белгілері бар: әлеуметтік сипат, әлеуметтік мәселелерді шешу; инновациялық тәсіл, яғни өнімді құруда инновациялық тәсілдерді қолдану; қызмет ауқымы, яғни шекараны кеңейту және ұқсас институттарды құру мүмкіндігі; қаржылық тұрақтылық, яғни өз қызметінен түсетін кірістер есебінен әлеуметтік мәселелерді шешу [5]. Бүгінгі таңда әлеуметтік кәсіпкерлікті анықтауға 3 тәсіл бар, олар 1- суретте көрсетілген [6].

Сурет 1 - «Әлеуметтік кәсіпкерлік» ұғымын айқындаудың негізгі тәсілдері

Ескерту: [6] дереккөзі негізінде авторлармен құрастырылған

Қазақстан Республикасында әлеуметтік кәсіпкерлікті бизнес-қызметтің ерекше нысаны ретінде тек дамушы экономикалық құбылыс деп санауға болады. Нарықтық

экономиканың қарқынды дамуы Қазақстан қоғамының әлеуметтік мәселелерін шешуге теріс әсер етті. Қазақстанның экономикасы әлеуметтік бағдарланғанына қарамастан, қазіргі уақытта әлеуметтік мәселелердің едәуір саны мемлекет тарапынан назардан тыс қалды. Мұндай процестер тек Қазақстанға ғана емес, сонымен қатар көптеген басқа елдерге, соның ішінде жоғары дамыған мемлекеттерге де тән екенін атап өткен жөн. Бұл елдерде әлеуметтік кәсіпкерлік қоғамның бірқатар әлеуметтік мәселелерін шешудің тиімді құралына айналды. Қазақстан да бұл мәселеден тыс қалған жоқ. Бүгінгі таңда Қазақстанда әлеуметтік кәсіпкерлік дамуы қарқын алуда. Бірақ қазірдің өзінде айтарлықтай кедергілерге тап болып отыр: жеткілікті қаржыландыру алудағы қиындықтар, заңнаманың жетілдірілмеуі, қоғамның хабардар болу деңгейінің төмендігі, әлеуметтік жобаларды ұйымдастырушыларда бизнес жүргізу біліктілігінің төмендігі және т. б.

«Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне кәсіпкерлік, әлеуметтік кәсіпкерлік және міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2021 жылғы

24 маусымдағы № 52-VII Қазақстан Республикасының Заңы қабылданды. Қазақстан Республикасының Кәсіпкерлік Кодексінде ресми түрде «әлеуметтік кәсіпкерлік» атты жеке тарау пайда болды [7].

Ағымдағы жылдың 1 қаңтарынан бастап жаңа заң жобасы күшіне енді және Ұлттық экономика министрлігі (ҰЭМ) барлық мүдделі тұлғаларға комиссиялар құрып, әлеуметтік кәсіпкерлік субъектілерінің тізілімін қалыптастыру қажеттігіне қатысты хабар жіберді. Амбассадор Эмин Аскеров заңға тәуелді актілердің болмауына байланысты жаңа заң жобасында әлеуметтік кәсіпкерлік субъектілері бөлінген санаттарда шатасулар болғанын атап өтті. Нақтылай кетсек, әлеуметтік кәсіпкерлік субъектілері төрт санатқа бөлінеді.

Бүгінде Қазақстанда 500-ге жуық әлеуметтік кәсіпкер бар, олардың 70%-ы осы уақытқа дейін қоғамдық қорлар түрінде жұмыс істеген. Алайда, жаңа заң жобасы тек жеке кәсіпкерлер мен ЖШС-ға ғана бағытталған, сондықтан үкіметтік емес ұйымдар тізіліміне кіруге өтінімді қалай беруге болатыны – әзірше үлкен мәселе.

Жаһандық банктің бағалауы бойынша 100 миллионнан астам адам Covid-19 салдарынан кедейліктен зардап шегуде. Халықаралық еңбек ұйымының бағалауы бойынша, пандемиядан туындаған қаржылық құлдырау нәтижесінде бейресми экономиканың 1,6 миллиард қызметкері – еңбек нарығындағы осал адамдардың қаражат жинау мүмкіндігіне үлкен зиян келді. Осының салдарынан 2020 жылдың мамыр айында әлемдік қаржы форумы COVID Response Alliance for Social Entrepreneurship одағын құруды ұсынды. Альянс мүшелері бүкіл әлем бойынша 500 000-нан астам әлеуметтік саудагерлерге көмек көрсетеді. Кәсіпкерлер, өз кезегінде, 1 миллиард адамның өміріне тікелей немесе жанама әсер етеді, жұмыспен қамтуға, азық-түлікке, қол жетімді энергияға және басқа да қажетті ұсыныстарға қол жеткізеді [9].

Impact Hub Moscow және Санкт-Петербург Мемлекеттік Университетінің Жоғары менеджмент мектебінің (Санкт-Петербург мемлекеттік университеті) және 2020 жылдың маусымы мен 2021 жылдың қаңтары аралығында Фридрих Эберт қорының

қолдауымен әлеуметтік кәсіпорындардың иелері мен жетекшілері, сонымен қатар сарапшылар қауымдастығы арасында жүргізілген Массачусетс Бостон университетінің сарапшыларының зерттеулері пандемия кезінде әлеуметтік кәсіпкерлікте болған өзгерістерді, сондай-ақ дағдарыстан шығуға және болашақ өсу үшін негіз қалауға көмектесетін стратегиялар мен инновацияларды анықтауға бағытталған. Зерттеу мәліметтері көрсеткендей, зерттеуге қатысқан ресейлік әлеуметтік кәсіпорындардың көпшілігі шағын (12%) және микробизнес өкілдері (82%) болып табылады. Компаниялардың орташа жасы - 5-6 жыл.

Пандемия басталған кезде олардың үштен екісі өсу мен даму кезеңінде, ал 34%-ы іске асыру кезеңінде болды.

Пандемияның салдары әлеуметтік кәсіпкерлікпен айналысушы субъектілерге жаңа мүмкіндіктерге жол ашушы тәжірибе ретінде қарастырылуы тиіс. Себебі, зерттеулер айқындағандай, дағдарыс кезеңінде кәсіпкерлік экожүйенің ресурстары белсенді пайдаланылып сыналды. Сондай ақ, әлеуметтік кәсіпкерлік дамуына қолайлы жағдайдың жоқтығы оны қолдаудың шаралар кешенінің қажеттілігін көрсетті.

Еңбек және әлеуметтік қорғау министрінің кеңесшісі болып тағайындалған және әлеуметтік кәсіпкерлік жөніндегі заң жобасын әзірлеу жөніндегі жұмыс тобына кірген әлеуметтік кәсіпкер Эмин Аскеров осы мәселе бойынша республикадағы алғашқы Талдамалық зерттеудің қорытындыларын ұсынды. Оның айтуы бойынша, қазір Қазақстанда 300-ге жуық әлеуметтік кәсіпкер жұмыс істейді, 297 респондентпен 29 сұрақ бойынша сұхбаттасып, көптеген қайғылы сәттердің анықталғанын мәлімдеді. Оның ішінде осы бағыттың даму серпіні төмендігі үлкен мәселе. 22 Әлеуметтік кәсіпкер жобаларының карантинмен байланысты шектеулерге (әлеуметтік кәсіпорындардың 25 % -дан астамы COVID-19 салдарынан жойылды), қол жетімді ұй-жайлардың болмауына, қаржылық проблемаларға, осы мәселенің заңнамалық реттелмеуіне, бюрократияға және басқа да себептерге байланысты жабылу алдында екенін атап өткен [11].

«Аз қамтылған, әлеуметтік жетімдер, тұрмыстық зорлық – зомбылық құрбандары, басқа да санаттағы адамдар қолдауды қажет етеді, оған қоса NEET (not in education, employment or training – жұмыс істемейтін және біліктілігін арттырмайтын оқушылар емес), маргиналды, әсіресе елдің оңтүстігінде жастардың өсуі қажет. Бүгін емес – ертең біз осы проблемамен бетпе-бет келеміз және оны шешудің инновациялық тәсілдері қажет, бұл жерде әлеуметтік кәсіпкерліктің де пайдасы болар еді», – деп атап өтті Эмин Әскеров [12].

Қазақстанда әлеуметтік кәсіпкерлікті ынталандыру шаралары. Жақында ғана заңға әлеуметтік кәсіпкерліктің ресми анықтамасының қосылғанына қарамастан, Қазақстан Республикасының Салық кодексі коммерциялық емес ұйымдар мен әлеуметтік салада қызметін жүзеге асыратын ұйымдар үшін маңызды салық жеңілдіктерін ұсынады, олар қазіргі кезеңде Қазақстандағы әлеуметтік кәсіпкерліктің эмпирикалық практикасын ұсынады.

Егер әлеуметтік саладағы қызметті жүзеге асыратын ұйымдар Қазақстан Республикасының Салық кодексінің 290-бабында белгіленген талаптарға сәйкес келсе, корпоративтік табыс салығын төлеуден босатылады. Салықтық және т.б жеңілдіктер төмендегі кестеде көрсетілген (Кесте 1).

Кесте 1 – Қазақстан Республикасының әлеуметтік кәсіпкерлікті ынталандыру шаралары

Ынталандыру шаралары	
Салық жеңілдіктері	1. Мүгедектер саны 51 % құрайтын ұйымдар: - КТС 100 %-ға азаюы; - ТЖҚ сатудан айналымдар бойынша ҚКС-тан босату; - әлеуметтік салықтан босату; - жер салығы ставкаларына 0 коэффициенті; - мүлік салығы ставкаларына 0,1 коэффициенті. 2. КТС есептеу кезіндегі шегерімдер: - қайырымдылыққа – салық салынатын кірістің 4 % (ірі – 3 %) ; - Мүгедектерге еңбекақы төлеуге жұмсалған шығыстардың 2 еселенген мөлшері және мүгедектерге еңбекақыдан және басқа да төлемдерден есептелген әлеуметтік салық сомасының 50 %-ы ; 3. ЖТС есептеу кезінде: - егер адам I, II немесе III топтағы мүгедек болып табылса, 882 еселенген АЕК мөлшерінде шегерім қолданылады
Насихаттау	1. "Қазақстанның үздік әлеуметтік жобалары" республикалық көрмесі 7 жыл ішінде байқауға 1 192 жоба қатысты, оның ішінде 171 әлеуметтік жоба түрлі номинациялар бойынша жеңімпаз атанды 2. Бизнесінің әлеуметтік жауапкершілігі жөніндегі "Парыз" республикалық конкурсы Байқауға 5 мыңнан астам компания қатысты. 309 кәсіпорын (147 ірі кәсіпкерлік субъектісі, 162 ШОБ субъектісі) сыйлық лауреаттары атанды. 3. "Қазақстанның үкіметтік емес ұйымдары арасында әлеуметтік кәсіпкерлікті ынталандыру" жобасы Тізілім жасалды және әлеуметтік қызметтер картасы жасалды Кәсіпкерлер – 152 Әлеуметтік кәсіпкер 4. Әлеуметтік кәсіпкерлікті дамытуға қосқан үлесі үшін "Özgeris ustasy" республикалық сыйлығы 5. "Samruk-Kazyna Trust" әлеуметтік жобаларды дамыту қоры
Мемлекеттік сатып алуға қатысу	Мүгедектер ұйымдарынан сатып алынатын ТЖҚ жекелеген түрлерінің тізбесіне сәйкес мемлекеттік сатып алудағы басымдық (жиһаз, аспазшының костюмі, наубайшының костюмі, әртүрлі қалпақтар, перделер, шымылдықтар, әртүрлі қаптар)
Ескерту: [13] дереккөзі негізінде авторлармен құрастырылған	

Әлеуметтік кәсіпкерлерді мемлекеттік қолдаудың басқа да нысандарына келетін болсақ, Қазақстанда әлеуметтік кәсіпкерлік саласындағы мақсатты мемлекеттік саясат іске асырылмайды деп айтуға болады. Ал болашақта кәсіпкерліктің нақ осы түрі көптеген әлеуметтік проблемаларды шешуге, жұмыспен қамтуды қамтамасыз етуге және көптеген нысаналы топтардың мемлекеттік көмекке тәуелділігін азайтуға қабілетті.

Әлемдік тәжірибеде мемлекет тарапынан қолдаудың көптеген нысандары қолданылады. Шетелдік тәжірибеде ең көп қолданылатын шаралар:

нысаналы топтардан еңбек ресурстарын жалдауға арналған шығындарды субсидиялау

стартап бизнесін субсидиялау (3 жылға дейін);

2 жыл ішінде стартаптар үшін салықтық жеңілдіктер;

гранттарға қол жеткізу,

конкурсыз Мемлекеттік сатып алуға қатысу

мақсатты немесе бірлесіп қаржыландырумен білім беру бағдарламалары мен консалтингке қол жеткізу [14].

Әлеуметтік кәсіпкерлер мемлекет дамуында маңызды рөл атқара алады. Оларды халықаралық ұйымдардан, әлеуметтік бизнесті қолдаушы және қайырымдылық қорлардан, жаһандық және жергілікті деңгейдегі қаржыландыруды жүзеге асырушы әлеуметтік жобалар және көпжылдық тәжірибесі бар талантты менеджерлер құралған жаһандық экожүйе ретінде қарастыру керек [15].

Сонымен қатар, COVID-19 пандемиясымен күрес бұқаралық ақпарат құралдарында және ғылыми ортада әлеуметтік кәсіпкерлік жобаларын әзірлеу және іске асыру барысын кеңінен жариялауға ықпал етті, бұл олардың өмірдің өткір мәселелерін шешуге және пандемияның салдарын жеңілдетуге оң үлесін көрсетті. Әлеуметтік кәсіпкерлік ұйымдары билік өкілдерімен де, басқа да қоғамдық ұйымдармен және бизнес-бастамалармен белсенді өзара әрекеттеседі. Бұл өзара әрекеттесудің синергетикалық әсері – бұл COVID-19 пандемиясынан туындаған әлеуметтік мәселелерді шешуге өте қажет тауарлар мен қызметтердің кейбір маңызды түрлерінің шектеулі ресурстарын тиімді жинау және бөлу. Сондай-ақ мұндай өзара іс-қимыл қоғамның стратификациясының ағымдағы қауіпті жағдайында және әлеуметтік мәселелерді шешуде аса қажет.

Қорытынды. 1. Халықаралық практикада әлеуметтік проблемаларды шешудің құралына айналған әлеуметтік кәсіпкерлік туралы мәселе өзекті болып табылады. Әлеуметтік кәсіпкерлік жобалары барлық әлеуметтік маңызы бар салаларда жүзеге асырылады. Алайда Қазақстанда әлеуметтік кәсіпкерліктің танымалдылығы төмен деңгейде. Осыған байланысты халықтың әлеуметтік бизнес тұжырымдамасын оң қабылдауын қалыптастыру және әлеуметтік кәсіпкерлердің тізілімін жүргізу үшін «әлеуметтік кәсіпкерлік» туралы қоғамды мүмкіндігінше көбірек хабардар ету қажет.

Қазақстандағы әлеуметтік кәсіпкерлік теориялық жинақтауларда, эмпирикалық зерттеулерде, мемлекеттік саясатта толыққанды көрініс таппаған жаңа құбылыс болып табылады. Нормативтік-құқықтық базаға 2021 жылы енгізілгенімен, Қазақстан Республикасының Салық кодексінде қызметтің мазмұны бойынша кәсіпкерліктің осы түрінің халықаралық негіздемелік анықтамасына сәйкес келетін ұйымдар үшін жеңілдіктер бар. Бұл әлеуметтік миссиясы бар және тұрақты нарықтық кірісі бар коммерциялық емес ұйымдар. Бұл сонымен қатар мемлекеттің әлеуметтік міндеттемелері аясында әлеуметтік қызмет көрсететін немесе мүмкіндігі шектеулі жұмысшыларды жалдайтын коммерциялық ұйымдар.

Мүмкіндігі шектеулі, аз қамтылған, әлеуметтік жетімдер, тұрмыстық зорлық – зомбылық құрбандары, басқа да санаттағы қолдауды қажет ететін, оған қоса NEET (not in education, employment or training-жұмыс істемейтін және біліктілігін арттырмайтын

оқушылар емес), маргиналды, әсіресе елдің оңтүстігінде жастардың дамуында әлеуметтік кәсіпкерлік осы мәселені шешудің инновациялық тәсілінің бірі болып табылады.

Қазіргі кезеңде Қазақстанда мемлекеттік қолдау кейбір түрлері үшін салықтық жеңілдіктермен ұсынылған және насихаттау жұмыстары жүргізілуде. Экономиканың барлық секторларының іс-қимылдарын үйлестіру және күш-жігерін біріктіру негізінде жүйелі қолдауға көшу қажет деп санаймыз.

COVID-19 пандемиясы жағдайында әлеуметтік кәсіпкерлікті дамытуда біршама тенденциялар қалыптасты. COVID-19 әлемдік тәжірибеде шағын және орта бизнесті миллиардтаған шығында ұшыратқанымен, әлеуметтік кәсіпкерлердің көпшілігі пандемия кезеңі баға жетпес тәжірибе уақыты екенін айтады.

Осылайша, әлеуметтік кәсіпкерлер COVID-19 пандемиясының салдарын еңсеру тұрғысынан өте маңызды субъектілер бола отырып, мемлекет тарапынан тиісті қолдауды қажет етеді. Әлемдік тәжірибе көрсетіп отырғандай, көрсетілетін көмек спектрі айтарлықтай кең. Мысалы, Қазақстанда бірқатар әлеуметтік кәсіпорындар өз қызметінің ерекшелігіне байланысты билік органдарының назарынан тыс қалғаны атап өтілді, сондықтан осы санаттағы ұйымдарды қолдауға бағытталған іс-шараларды тікелей іске асыру қажет. Бұл жаңа жобаларды іске асыруды жандандыруға және пандемия жағдайында әлеуметтік проблемаларды шешуге мүмкіндік береді.

Қаржыландыру туралы ақпарат. Мақала №АП09260228 гранттық қаржыландыру жобасын іске асыру аясында «Пандемиядан кейінгі кезеңде Қазақстан Республикасының әлеуметтік саласын мемлекеттік реттеуді күшейту» тақырыбында жазылған.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Шеяненко Д.О., Мартынова Т.Н. Инновационные формы оказания социальных услуг: социальное предпринимательство // Управление инновациями: теория, методология, практика. – 2014. – № 11. – С. 111-119. – С.112.
2. Social economy and the COVID-19 crisis: current and future roles [Электронды ресурс] // OECD [web-сайт]. – 2020. – URL: https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=135_135367-031kjiq7v4&title=Social-economy-and-the-COVID-19-crisis-current-and-future-roles (Қарау уақыты: 01.03.2022).
3. Schwab H., Wells D., Gips D., Billimoria J. Social entrepreneurs are first responders to the COVID-19 crisis. This is why they need support [Электронды ресурс] // Sustainable Development Impact Summit. World Economic Forum [web-сайт]. – 2020. – URL: <https://www.weforum.org/agenda/2020/09/social-entrepreneurs-are-first-responders-to-the-covid-19-crisis/> (Қарау уақыты:02.03.2022).
4. Thompson J. The world of the social entrepreneur // International Journal of Public Sector Management. – 2002. – № 5. - P. 412-431.
5. Задорин, И. В. Социальное предпринимательство – новый формат социального активизма [Электронды ресурс] // Презентация к выступлению на SocialCamp [web-сайт].– 2013. – URL: <http://www.zircon.ru/publications/sotsiologiyasotsialnoy-sfery-i-grazhdanskogo-obshchestva> (қарау уақыты: 20.03.2022).

6. Ветрова Е. А. Социальное предпринимательство как фактор социально-экономического развития общества // Вестник Тамбовского университета. Серия: Гуманитарные науки. – 2015. – № 1. – С. 20-24.

7. Закон Республики Казахстан от 24 июня 2021 года № 52-VII «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам предпринимательства, социального предпринимательства и обязательного социального медицинского страхования» [Электронды ресурс] // Информационно-правовая система «Әділет» [web-сайт]. – 2021. – URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z2100000052> (қарау уақыты: 28.02.2022).

8. Zhokhov V. V. Social enterprise: the essence and the concept // Proceedings of the far Eastern Federal University. Economics and management. – 2015. – № 1. P. 85–97.

9. Members of the COVID Response Alliance for Social Entrepreneurship (2020). Why social entrepreneurs are vital to the COVID-19 crisis. World Economic Forum [Электронды ресурс] // Thomson Reuters Foundation [web-сайт]. – 2020.

–URL: <https://news.trust.org/item/20200916150609-umtkl/> (Қарау уақыты: 28.02.2022).

10. Исследование «Социальное предпринимательство в эпоху пандемии» [Электронды ресурс] // Часть международной сети Impact Hub [web-сайт]. – 2020. – URL: <https://impacthubmoscow.net/issledovanie#rec331196048> (Қарау уақыты: 01.03.2022).

11. Информационно - аналитический отчет СП Аскерова Э.Х. В рамках комплексного социального исследования «Социальное предпринимательство в Казахстане. Проблематика и пути развития» Нур-Султан, – 2020.

12. Абжекенова Н. Что такое социальное предпринимательство и с какими проблемами сталкиваются игроки этого поля в Казахстане. [Электронды ресурс]// Караван[web-сайт]. – 2020.– URL: <https://www.caravan.kz/articles/chto-takoe-socialnoe-predprinimatelstvo-i-s-kakimi-problemami-stalkivayutsya-igroki-ehotogo-polya-v-kazahstane-687880/> (қарау уақыты: 01.03.2022)

13. Нормы о социальном предпринимательстве вводятся в Казахстане [Электронды ресурс] // Национальный портал электронного сервиса Mail.kz [web-сайт]. – URL: <https://mail.kz/ru/news/kz-news/normy-o-socialnom-predprinimatelstve-vvodyatsya-v-kazahstane> (қарау уақыты: 28.02.2022).

14. Андреева О.В. Поддержка социальных предпринимателей в период эпидемии COVID-19 в России и за рубежом // Интеллектуальные ресурсы — региональному развитию. — 2020. — №2. — С. 297-301.

15. Канапиянова К.Б., Рузанов Р.М., Досманбетова М.С., Кожахметова М.К., Аппакова Г.Н. Социальное предпринимательство в мире во время пандемии: состояние и развитие. Электронды ресурс] // Economics: the strategy and practice [web-сайт]. – 2021. – URL: <https://doi.org/10.51176/1997-9967-2021-4-102-115>

Spisok ispolzovannoi literatury:

1. Sheyanenko D.O., Martynova T.N. (2014), "Innovacionnie formi socialnih uslug socialnoe predprinimatelstvo ", *Innovation management: theory, methodology, practice*, Vol. 11 No. 3, pp. 111–119.

2. "Social economy and the COVID-19 crisis: current and future roles", availableat: https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=135_135367-

031kjiq7v4&title=Social-economy-and-the-COVID-19-crisis-current-and-future- roles
(accessed: March 1, 2022).

3. Schwab H., Wells D., Gips D., Billimoria J.(2020), Social entrepreneurs are first responders to the COVID-19 crisis. This is why they need support, available at: <https://www.weforum.org/agenda/2020/09/social-entrepreneurs-are-first-responders-to-the-covid-19-crisis/> accessed: March 2 2022).

4. Thompson J. (2002), "The world of the social entrepreneur", *International Journal of Public Sector Management*, Vol. 15, No. 5. - P. 412-431.

5. Zadorin I. V. (2013) Social'noe predprinimatel'stvo – novyj format social'nogo aktivizma, available at: <http://www.zircon.ru/publications/sotsiologiyasotsialnoy-sfery-i-grazhdanskogo-obshchestva> (accessed: March 20, 2022) (In Rus).

6. Vetrova E.A. (2015), "Socialnoe predprinimatel'stvo kak faktor socialno_ekonomicheskogo razvitiya obschestva", *Bulletin of the Tambov University, Humanities*, pp. 20-24. (In Rus).

7. Law of the Republic of Kazakhstan dated June 24, 2021 No. 52-VII "On Amendments and Additions to Some Legislative Acts of the Republic of Kazakhstan on entrepreneurship, social entrepreneurship and compulsory social health insurance", available at: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z2100000052> (accessed: February 28, 2022) (In Rus).

8. Zhokhov V.V. (2015) «Social enterprise: the essence and the concept», *Proceedings of the far Eastern Federal University, Economics and management*, pp.85–97.

9. Members of the COVID Response Alliance for Social Entrepreneurship (2020), «Why social entrepreneurs are vital to the COVID-19 crisis», available at: <https://news.trust.org/item/20200916150609-umtkl/> (accessed: February 28, 2022)

10. Research «Social'noe predprinimatel'stvo v epohu pandemii» (2020), available at: <https://impacthubmoscow.net/issledovanie#rec331196048> (accessed:March 1, 2022).

11. Askerov E.H. (2020), Information and analytical report of the joint venture In the framework of a comprehensive social research «Social'noe predprinimatel'stvo v Kazahstane. Problematika i puti razvitiya» (In Rus).

12. Abzhekenova N. (2020). «Chto takoe socialnoe predprinimatel'stvo i s kakimi problemami stalkivayutsya igroki etogo polya v Kazahstane», available at: <https://www.caravan.kz/articles/chto-takoe-socialnoe-predprinimatel'stvo-i-s-kakimi-problemami-stalkivayutsya-igroki-ehotogo-polya-v-kazahstane-687880/> (accessed:March 1, 2022) (In Rus).

13. «Normi o socialnom predprinimatel'stve vvodyatsya v Kazahstane»,available at: https://mail.kz/ru/news/kz-news/normy-o-socialnom-predprinimatel'stve-vvodyatsya-v-kazahstane_(accessed: February 28, 2022) (In Rus).

14. Andreeva O.V. (2020), "Podderjka socialnih predprinimatelei v period epidemii COVID_19 v Rossii i za rubejom", *Intellectual resources for regional development*, Vol. 8 No. 2, pp. 297–301. (In Rus).

15. Kanapiyanova K.B., Ruzanov R.M., Dosmanbetova M.S., Kozhahmetova M.K., Appakova G.N.(2021) «Social'noe predprinimatel'stvo v mire vo vremya pandemii: sostoyanie i razvitie», available at: <https://doi.org/10.51176/1997-9967-2021-4-102-115>

РОЛЬ СОЦИАЛЬНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ

Ержанова Ә.М., Аширбекова Л.Ж.

Казахский национальный университет имени аль-Фараби, Алматы, Казахстан

Резюме. Цель исследования - изучение развития социального предпринимательства как эффективного инструмента в решении социальных проблем, возникающих в условиях пандемии COVID-19.

В работе определены проблемы развития социального предпринимательства в условиях пандемии COVID-19, проанализированы требования и процесс включения в реестр субъектов социального предпринимательства согласно законодательству с 1 января текущего года. Социальное предпринимательство в Казахстане, хотя и новое явление, не получившее полноценного отражения в теоретических обобщениях, эмпирических исследованиях, государственной политике, широко используется в зарубежной практике как инструмент развития социальной сферы. А в перспективе доказано, что именно этот вид предпринимательства способен решить многие социальные проблемы, обеспечить занятость и снизить зависимость многих целевых групп от государственной помощи.

Ключевые слова: социальное предпринимательство, социальные проблемы, пандемия, государственная поддержка.

THE ROLE OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN A PANDEMIC

Yerzhanova A.M.*, Ashirbekova L.Zh.

Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

Summary. The purpose of the study is to study the development of social entrepreneurship as an effective tool in solving social problems arising in the context of the COVID-19 pandemic.

The paper identifies the problems of social entrepreneurship development in the context of the COVID-19 pandemic, analyzes the requirements and the process of inclusion in the register of social entrepreneurship entities in accordance with the legislation from January 1 of this year.

Social enterprise in Kazakhstan, although a new phenomenon that has not been fully reflected in theoretical societies, empirical research, and public policy, is widely used in foreign practice as a tool for the development of the social sphere. And in the future, it is proved that this type of entrepreneurship allows solving many social problems, providing employment and removing the dependence of many target groups on state aid.

Keywords: social enterprise, social problems, pandemic, state support.

Авторлар туралы ақпарат:

Аширбекова Лаура Жалгасовна – э.ғ.к., доцент м.а., әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, 050040, Аль-Фараби пр., 71үй, Алматы, Қазақстан, e-mail: yerzhanova.aigerim@kaznu.kz

Ержанова Әйгерім Мұратқызы – докторант Ph.D, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, 050040, Аль-Фараби пр., 71үй, Алматы, Қазақстан, e-mail: yerzhanova.aigerim@kaznu.kz

Сведения об авторах:

Аширбекова Лаура Жалгасовна – к.э.н., и.о. доцента, Казахский национальный университет им.аль-Фараби, 050040, пр.Аль-Фараби 71, Алматы, Казахстан, e-mail: yerzhanova.aigerim@kaznu.kz

Ержанова Айгерім Муратқызы – докторант Ph.D, Казахский национальный университет им.аль-Фараби, 050040, пр.Аль-Фараби 71, Алматы, Казахстан, e-mail: yerzhanova.aigerim@kaznu.kz

Information about authors:

Ashirbekova Laura Zhalgasovna – Candidate of Economics, acting associate professor, Al-Farabi Kazakh National University, 050040, Al-Farabi Ave. 71, Almaty, Kazakhstan, e-mail: yerzhanova.aigerim@kaznu.kz

Yerzhanova Aigerim Muratkyzy – PhD student, Al-Farabi Kazakh National University, 050040, Al-Farabi Ave. 71, Almaty, Kazakhstan, e-mail: yerzhanova.aigerim@kaznu.kz